छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७९

राजविराज नगरपालिका क्षेत्रभित्रमा छाडा चौपायाहरुबाट कृषकहरुले लगाएका अन्नवाली वर्षेनी नष्ट भै रहने, यातायात अवरुद्ध भै दुर्घटना बढी हुनुका साथै बजार क्षेत्रमा दुर्गन्ध फैलिई वातावरण समेत प्रदुषित हुन गई जनस्वास्थ्य मै असर पर्न गएकाले छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक भएकोले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२ का उपदफा २ वमोजिम राजविराज नगरपालिका नगर कार्यपालिकाले यो निर्देशिका बनाई लागु गरेकोछ ।

परिच्छेदः– १
प्रारम्भ

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** :

.1यो निर्देशिकाको नाम “छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन निर्देशिका २०७९” रहेको छ ।

.2यो निर्देशिका स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मिति देखी लागु हुनेछ ।

२ .**परिभाषा** :

१ .विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्न्देशिकामा,

क .“ऐन” भन्नाले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ लाई संझनु पर्दछ ।

ख .“नगरपालिका” भन्नाले राजविराज नगरपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।

ग .“कार्यपालिका” भन्नाले राजविराज नगरपालिकाको कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।

घ .“कार्यालय” भन्नाले नगरपालिका रहेको कार्यालयलाई सम्झनु पर्दछ ।

ङ .“छाडा चौपाया” भन्नाल बेवारिसे रुपमा नगर क्षेत्रमा छाडिएका चौपायाहरु गाई, गोरु, बाच्छा, बाच्छि, राङ्गा, भैंसी, सुँगुर, वंगुर, बाख्रा बाख्री, बोका लगायतका वेवारिसे रुपमा छाडिएका चौपायाहरुलाई जनाउनेछ ।

च .“पालन क्षेत्र” भन्नाले मुल समितिले छाडा चौपायाहरुलाई व्यवस्थित रुपमा पालनका लागि नगरपालिका क्षेत्रभित्र वा अन्य सम्वृद्ध नगरपालिकाहरुसँग सहकार्य गरि चौहददी खोली छुट्याएको भू–भागलाई जनाउनेछ ।

छ .“चरनक्षेत्र” भन्नाले छाडा चौपायाहरुलाई व्यवस्थित रुपमा पालनका लागि नगरपालिका क्षेत्र भित्र वा अन्य सम्वृद्ध नगरपालिकाहरुसँग सहकार्य गरि चौहददी खोली छुट्याएका क्षेत्रलाई जनाउनेछ ।

ज .“सभा” भन्नाले नगरपालिकाको सभालाई सम्झनु पर्दछ ।

झ .“प्रमुख” भन्नाले नगर प्रमुखलाई सम्झनु पर्दछ ।

ञ .“उप प्रमुख” भन्नाले नगरपालिकाको उपप्रमुखलाई सम्झनु पर्दछ ।

ट .“प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले नगरपालिकाको कार्यालयका कर्मचारीको प्रमुख अधिकृतका रुपमा काम गर्न खटाईएका अधिकृतलाई सम्झनु पर्दछ ।

ठ .“वडा अध्यक्ष” भन्नाले तत् वडाबाट निर्बाचित वडा अध्यक्ष सम्झनु पर्दछ ।

ड .“सचिव” भन्नाले राजविराज नगरपालिकाको कार्यालयका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्दछ र वडाको हकमा सम्बन्धित वडा सचिवलाई सम्झनु पर्दछ ।

ढ .“तोकिएको” वा “तोकिए वमोजिम” भन्नाले नगरपालिकाले समय समयमा निर्णय गरी तोकिएको वा तोकिए वमोजिम संम्झनु पर्दछ ।

ण .“समिति” भन्नाले निर्देशिका बमोजिम गठित परिच्छेद–६ बमोजिम पालक तथा व्यवस्थापक समितिलाई जनाउने छ ।

त .“अनुगमन तथा समन्वय समिति” भन्नाले राजविराज नगरपालिकामा गठित छाडा चौपाया नियन्त्रणका लागि गठन भएका अनुगमन तथा समन्वय समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

थ .“नगरक्षेत्र” भन्नाले राजविराज नगरपालिका क्षेत्रलाई जनाउने छ ।

द .“आवश्यक कार्यविधि” भन्नाले चौपाया पशु तथा व्यवस्थापन समितिलाई चाहिने आवश्यक कार्यविधि भन्ने जनाउने छ ।

परिच्छेद–२
छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समिति

३ .छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समिति देहाय बमोजिमका ११ सदस्यीय समिति रहनेछ ।

१ .नगर उप प्रमुख –संयोजक

२ .कार्यपालिकाले तोकेका कार्यपालिकाका सदस्यहरु ४ जना –सदस्य

३ राजविराज .नगरपालिका कृषि र वन शाखाका अधिकृत वा जेष्ठ कर्मचारी गरि २ जना –सदस्य

४ .नगर पमुखले तोकेका चौपाया पालन तथा चरन क्षेत्रका वन उपभोक्ता समिति र अन्य क्षेत्रवाट गरि ३ जना) कम्तिमा १ जना महिला सहित(–सदस्य

५ राजविराज .नगरपालिकाका पशुपंक्षी शाखा प्रमुख –सदस्य सचिव

यस समितिले आवश्यकता अनुसार राजविराज नगरपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारी र अन्य संघ संस्थालाई आमन्त्रित गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद–३
छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिका काम कर्तव्य र अधिकार

४ .छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनका लागि छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार :

१ (समन्वय समितिले विशेष गरि नीतिगत कार्य गर्नेछ । जस अन्तर्गत पशुपालन क्षेत्र निर्धारण, आवश्यक परेका मापदण्ड, साझेदारी खोजी र सहकार्य, व्यवस्थापनका लागि आवश्यक अध्ययन र नयाँ विधिको खोजी र निर्देशनात्मक कार्यहरु निम्न अनुसार रहने छन् ।

क .छाडाचौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिले नगर क्षेत्रभित्र छोडिएका छाडा चौपायाहरुलाई नगरपालिका क्षेत्रभित्र वा सम्वृद्ध नगरपालिकाहरुसँग सहकार्य गरि पशुपालन तथा चरन क्षेत्र भनी चौहददी खोली निश्चित क्षेत्र निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

ख. छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिले नगरपालिकाका क्षेत्र भित्र पालेका घरपालुवा र छाडा चौपायाहरुका तथ्याङ्क)लगत(संकलन गरी अध्यावधिक गर्न वडा समितिहरुलाई आवश्यक निर्देशन जारी गर्न सक्नेछ ।

ग .छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिले समय–समयमा छाडा पशुपालन तथा व्यवस्थापन समितिलाई दिएको निर्देशनको पालना गर्नु छाडा पशुपालन तथा व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

घ. छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिले छाडा पशुचौपाया पालनका लागि लाग्ने लागत, पूर्वाधार लगायतका आवश्यकताहरु निश्चित गरि मापदण्ड वनाई तोके अनुसार हुनेछ । साथै साझेदारीका लागि सोही मापदण्ड अनुसार हुनेछ ।

परिच्छेद–४
बैठक सम्वन्धी व्यवस्था

५ .छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिको वैठक देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क .छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिको वैठक आवश्यकता अनुसार संयोजकको निर्देशनमा सदस्य सचिवले वोलाउनु पर्नेछ ।

ख .वैठकका अध्यक्षता संयोजकले र संयोजकको अनुपस्थितिमा समितिका जेष्ठ सदस्यले गर्नेछ ।

ग .वैठकका गणपुरक संख्या ५१ प्रतिशत हुनेछ । गणपुरक संख्या नपुगेमा दोस्रो पटक वोलाइएको वैठकको गणपुरक संख्या २५ प्रतिशत मानिनेछ ।

घ .वैठकमा बहुमतका आधारबाट निर्णय पारित गरिनेछ । मत वरावर भएमा अध्यक्षता गर्नेको मत निर्णायक मानिनेछ ।

ङ .वैठकबाट पारित निर्णयहरुको अभिलेखिकरण सदस्य सचिवले गरि संयोजकबाट प्रमाणित गराई राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद–५
वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

६ .वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।
सम्वन्धित पशुधनीले पशु चौपायाहरुको पालन पोषण तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मा नगर भित्रका सम्वन्धित पशु चौपाया धनीको हुनेछ ।

क. प्रत्येक वडा समितिले आ–आफनो वडामा छाडा पशुचौपाया छोड्न नियन्त्रण गर्ने र छोडेको चौपायाहरुको व्यवस्थापन गर्नु मूख्य जिम्मेवारी हुनेछ ।

ख. छाडा पशु चौपायाको व्यवस्थापनका लागि प्रत्येक वडा समितिले आआफ्नो वडामा गौशाला निर्माणका लागि सार्वजनिक, सरकारी वन, प्रति जमिन, सामुदायिक वन, खोला नदी किनार तटिय क्षेत्र आदिको खोजविन गरि व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ । सो व्यवस्थापन कार्यका लागि स्थानीय सामुदायिक संस्था, क्लव, सहकारी, धार्मिक संस्थाहरु, सामुदायिक वन लगायतका संस्थाहरुलाई जिम्मेवार वनाउनु पर्नेछ ।

ग. समय–समयमा यस निर्देशिका बमोजिम गठित छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितिले दिएको निर्देशनको परिपालना गर्नु वडा समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

घ. वडा समितिले आवश्यक ठानेमा छाडा पशुपालन तथा व्यवस्थापन समितिको गठन गरि छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा पालनका व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद–६
छाडा चौपायाका समुदाय स्तरमा व्यवस्थापन

७ .छाडा चौपायाहरुको समुदाय स्तरमा व्यवस्थापन गर्नका लागि निम्न अनुसार गरिनेछ ।

क .नगरपालिका क्षेत्र भित्रका छाडा चौपायाहरुलाइ नियन्त्रणमा लिई नीजि साझेदारीमा व्यवस्थापन गर्नका लागि अनुगमन तथा समन्वय समितिले आवश्यक सुचना र साझेदारीको मापदण्ड वनाई स्थानीय सामुदायिक वन, धार्मिक संस्था, सहकारी, सामुदायिक संस्था, निजी संस्था वा गैर सरकारी संस्थासंग साझेदारी गर्नेछ ।

ख .माथिको ७)क (अनुसार हुने अवस्था सृजना नभएका हकमा नगरपालिका आफैले पूर्ण व्यवस्थापन गर्नु परेको हकमा वडा समितिहरुले वडामा रहेका सरकारी/पर्ति जग्गा, सरकारी वन, उपयोग गर्न मिल्ने सामुदायिक वन लगायतको क्षेत्र पहिचान गरि स्थान तय गर्नु र स्थानीय स्तरमा एक छाडा पशुपालन तथा व्यवस्थापन समिति गठन गरि आवश्यक लाग्ने खर्च मुल समितिबाट स्विकृति लिई व्यवस्थापन गर्नेछ ।

परिच्छेद–७
छाडा चौपाया पालन तथा व्यवस्थापन समितिका कार्यहरु

८ .छाडा चौपायाहरुको व्यवस्थापन समितिले निम्न कार्यहरु गर्नेछ ।

क .नगर क्षेत्रभित्र बेवारिसे रुपमा छोडिएका चौपायाहरुलाई नियन्त्रणमा लिई एकिकृत तथा ढुवानी मार्फत दफा ४)क (वा दफा ७)ख (बमोजिम पालन क्षेत्र भनि छुटयाएको क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने घर, टहरा गौशाला, पानी र घेरवारको आवश्यक व्यवस्था गर्नेछ ।

ख .दफा ४९)क(बमोजिम चरन क्षेत्र भनि छुट्याएका क्षेत्रमा तारवार, घेरवार गरी पशु आहारका लागि चाहिने आवश्यक घाँस, डाल घाँस, रुख, विरुवाहरु लगाई उपभोगको व्यवस्था मिलाउनेछ ।

ग .चरन क्षेत्रमा चरन नभएको, नपुग हुने अवस्था र चरन नहुने मौसमका लागि सुख्खा तथा हरियो घाँस पराल खरिद गर्नु पर्ने भएमा सो पालन गर्न संस्था÷व्यक्तिले आवश्यक व्यवस्था मिलाउनेछ ।

घ .छाडा चौपाया पालन तथा व्यवस्थापनका लागि चाहिन आवश्यक जनशक्ति पालन गर्न संस्था वा व्यक्तिले दुई पक्षीय सम्झौता वमोजिम व्यवस्था मिलाउनेछ । यदि ७)ख(अनुसार नगरपालिकाले आफैं व्यवस्था

गर्नु पर्ने भएमा चाहिने जनशक्ति संख्या करारमा राख्ने व्यवस्था अनुगमन तथा समन्वय समितिको स्विकृतिमा गर्न र सोका सुविधा समन्वय समितिले तोके वमोजिम हनेछ ।

)ङ (नगरपालिका आफैले व्यवस्थापन गर्नु पर्ने अवस्थामा वडा समितिबाट तोकी जिम्मेवारी पाएको सदस्यले सो छाडा पशुचौपायाहरुको रेखदेख र पालन गर्न जनशक्तिलाई परिचालन गर्नु पर्नेछ ।

)च(नगरपालिका आफैंले व्यवस्थापन गर्नु पर्ने अवस्थामा नगरपालिकामा जनशक्ति उपलव्ध भएका अवस्थामा सोही स्तरका उपलव्ध जनशक्तिलाई पनि उपयोग गर्न सक्नेछ ।

)छ (पालन क्षेत्रमा पालिएका चौपायाहरु तथा चौपायाहरुबाट उत्पादित चिजवस्तु विक्री वितरण उक्त पशुचौपाया पालन गर्ने संस्था/व्यक्तिले गर्नेछ ।

)ज (छाडा पश चौपायाका व्यवस्थापन गर्न आवश्यक पर्ने गौशाला निर्माणका लागि सार्वजनीक, सरकारी वन, प्रति जमीन, सामुदायिक वन, खोला नदी किनार तटिय क्षेत्र आदि खोजी व्यवस्थापन गर्न सो हुन नसकेमा जमिन भाडामा लिई समेत व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद–८
व्यवस्थापनका लागि आर्थिक व्यवस्था

९ .पशु चौपाया व्यवस्थापनका लागि आर्थिक व्यवस्था र परिचालन निम्न अनुसार हुनेछ ।

क .स्थानीय संस्था/व्यक्तिसंग साझेदारी गरि व्यवस्थापन हुने हकमा सम्झौता वमोजिम हुनेछ ।

ख .नगरपालिकाले आफ्नो व्यवस्थामा पशुपालन गरि व्यवस्थापन गर्नु पर्ने अवस्थामा छाडा पशुचौपाया व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाबाट रकम विनियोजीत भए वमोजिम तथा कार्यपालिकाले व्यवस्थापन गरे अनुसार हुनेछ ।

ग .नगरपालिकाले आफ्नै व्यवस्थामा पशुपालन गरि व्यवस्थापन गर्नु पर्ने अवस्थामा छाडा पशुचौपाया पालन गरेका वडा कार्यालयमा वडाको खातामा निकासा दिई सो वडा समितिले संचालन गर्नेछ ।

परिच्छदे –९
दण्ड जरिवाना

१० .दण्ड जरिवाना

क .अनधिकृत रुपमा कसैले पनि पशुचौपाया छोडी वा लापरवाही गरी खेतीपाती वा अन्य वालिनाली हानी नोक्सानी गर्न गराउन पाइने छैन । हानी नोक्सानी गरी गराएका ठहर भएमा क्षतिको एकिन गरि सम्वन्धित पशुधनीबाट वडा समितिले क्षतिपूर्ति भराई दण्ड सजाय गर्न सक्नेछ ।

ख .चौपाया छोड्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्न पशुधनीहरुलाई आवश्यक कारवाही स्वरुप प्रति पटक प्रति तपसिल अनुसार सम्म वडा समितिले दण्ड जरिवाना तोक्ने छ । साथै पटक पटक कारवाही गर्दा पनि अटेर गरेमा वा तोकेको जरीवाना नवुझाएमा नगरपालिकाबाट पाउने सेवा सुविधा उपलव्ध गराउन नगरपालिका वाध्य हुन छैन ।

<u>तपसिल</u>

सि. न.	समय	ठूलो पशु	साना पशु
१	१ दिन	रु. ५००/-	रु. १००/-
२	२ दिन	रु. १०००/-	रु. २००/-
३	३ दिन	रु. १५००/-	रु. ३००/-
४	४ दिन	रु. २०००/-	रु. ४००/-
५	५ दिन	रु. २५००/-	रु. ५००/-
६	६ दिन	रु. ३०००/-	रु. ६००/-
७	७ दिन	रु. ५५००/-	रु. ७००/-

नोट,पशुधनी उक्त समय भित्र : कृषक आफ्ना पशु चौपाया लिन नआएमा वा नलगेमा उक्त पशु चौपाया सम्वन्धमा सार्वजनिक सात दिने सुचना गरि डाका वढावढवाट लिलाम गरि रकम कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने छ । गाईसुँगुर ,भैसी , पाडा पाडी र बाखा साना चौपाया जनाउनेछ । ,ठूलो पशु र बाछा बाँछी

ग .वेवारिसे प्रमाणित भएका चौपायाहरुको व्यवस्थापनको जिम्मा लिएको संस्था, व्यक्ति, समुह, समिति लगायतका संस्थाहरुले व्यवस्थित रुपमा पालन नगरी कुनै कारणले छाडा छोडि वा लापरवाहीले कसैको हानी नोक्सानी भएमा सम्वन्धित जिम्मा लिने पक्षवाट असुल उपर गरिनेछ ।

घ .यस नगरपालिका संग सिमामा जोडीएका वा अन्य क्षेत्रवाट कसैल पशु छोडेमा सम्वन्धित नगरपालिकासँग समन्वय गरि सम्वन्धित पशुधनीबाट असुल उपर गरिने छ ।

ङ .नगरपालिका क्षेत्रभित्र कसैले छाडा पशुचौपाया छोडेको कुनै व्यक्तिले समातेर वुझाएको खण्डमा उठेको जरिवानाका २५ प्रतिशत रकम पुरस्कार स्वरुप उपलब्ध गराईनेछ ।

च .यस निर्देशिकामा उल्लेख भएको व्यवस्थामा कुनै दुविधा वाधा भएमा/छाडा चौपाया नियन्त्रण अनुगमन तथा समन्वय समितको निर्णय अन्तिम निर्णय हुनेछ ।

परिच्छेद–१०
विविध

११ .निर्देशिका संसोधन सम्वन्धि व्यवस्था -:निर्देशिका संशोधन गर्नु पर्ने आवश्यक भएमा छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन समन्वय समितिले निर्णय गरि नगर कार्यापालिका समक्ष पेश गरेमा नगर कार्यापालिकाबाट आवश्यक संसोधन हुनेछ ।

१२ .सुरक्षा व्यवस्था :छाडा पशुचौपाया पालन तथा व्यवस्थापन गर्न संस्था/समिति/व्यक्तिल चौपाया पालनमा सुरक्षा व्यवस्थाका आवश्यकता महशुस गरेमा नगरपालिकाले चौपाया पालन क्षेत्र रहेका ठाउँको नजिकमा रहेको सुरक्षा निकायसँग समन्वय गरी आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था मिलाउन अनुरोध गर्नेछ ।